

CULTURĂ ȘI TRANSFORMARE SOCIALĂ

CORNELIA COSTIN

The paper approaches the topic of the culture involvement in shaping the quality of life, the way and style of life. The importance and the role of cultural services in the social construction and especially in alleviation the social disfunctions are, also, highlighted.

De milenii, omul trăiește în același timp în mijlocul naturii și al culturii. Și dacă natura înseamnă mai întâi de toate ceva care a apărut, a crescut „de la sine, fără intervenția noastră și ceea ce lăsam pe seama propriei sale creșteri”¹, cultura este ceva care depinde în primul rînd de om, este o creație proprie a omului și stă mărturie pentru vocația lui demingică.

„Răsărit” în mijlocul naturii, omul i se opune prin întrebări, constrînge simțindu-se constrîns, provoacă procesul dual fără sfîrșit dintre subiect și obiect, dintre el însuși și ceea ce-i este exterior lui.

În centrul dualismului subiect-obiect, apare ideea de cultură, la baza căreia se află înainte de toate, cum arată G. Simmel „un fapt intern, care, ca întreg, poate fi exprimat numai în pilde și destul de estompat : ca drum al sufletului către sine însuși”².

Provocat de îndoială, de întrebări, de nevoile umane, spiritul apare ca o consecință care se va modifica mereu, pe măsura îmbogățirii cu noi cunoștințe, care provoacă noi nevoi, noi interese, noi motivații, noi întrebări, construind cultura. Și una dintre funcțiile extrem de importante ale culturii este aceea de a satisface nevoile interioare, psihologice, spirituale ale omului, de a-i sprijini moralul, a-l consola în permanenta sa competiție pentru supraviețuire, de a-i oferi securitate, într-un cuvînt de-a fundamenta calitatea vieții sale.

Apărută din înțelestarea a două elemente exterioare ei, spiritul subiectiv și produsul spiritual obiectiv, cultura se prezintă sub cel puțin două ipostaze foarte importante, implicate fără îndoială în complexul proces de construire a calității vieții omului, a modului și stilului său de viață :

— ea un lucru dobîndit, ca produs, ca rezultat care servește oamenilor dar în același timp limitează libertatea individuală și

— ea act de creație, ca acțiune la care oamenii participă adesea contribuind la desăvîrșirea, la îmbogățirea ei și prin care se afirmă libertatea umană.

¹ H. Rickert, *Grundprobleme der Philosophie*, Tübingen, 1936, p. 154.

² G. Simmel, *Philosophische Kultur*, Postdam, Gustav Kippenhen er Verlag, p. 236—237.

În ambele ipostaze, cultura și-a dovedit permanent rolul în înălțarea omului. Se înțelege însă că omul nu devine cultivat doar prin desăvârșirea unei cunoștințe sau alteia, a unei priceperi sau alteia. Desăvârșirile singulare acționează doar ca adaosuri la personalitatea sa prin care el dovedește că are posibilitatea de a se cultiva. Omul devine cultivat doar când cunoștințele preluate provoacă eliberarea potențelor subiective, capabile să ofere o soluționare a ecuației subiect-obiect. În acest context, un rol covârșitor în dezvoltarea omului și a lumii lui are, fără îndoială, cultura instituționalizată, care se prezintă (sper să nu fie acuzată de empirism) sub formă de servicii culturale.

Dacă pornim de la o primă premisă care stipulează că, în general, serviciile privesc *oferta* unor bunuri sau produse, furnizarea unor informații, a unor date sau *execuția* unor operații și de la o a doua premisă — conform căreia cultura este pe de o parte un bun, un produs deosebit de bogat în informație și pe de altă parte un *act* de creație, o activitate permanentă de îmbogățire a informației, concluzia logică ni se dezvăluie: serviciile culturale au un rol covârșitor într-o societate, pot fi numite chiar, parafrazând, „motorul societății”.

Din punct de vedere al subiectului — individ sau grup — cultura poate fi considerată ansamblul proceselor prin care se poate desfășura liber și eficace comunicarea dintre indivizi/grupuri, realizarea unei opere creatoare și participarea individului/grupului la decizia colectivă. Sigur că nu este vorba doar de simpla transmitere a cunoștințelor din generație în generație. Iar mișcarea de la individ la grup, care permite individului participarea activă la creația socială, nu se datorează numai unor ființe excepționale, unei elite sau grup privilegiat. Egalitatea în cultură este însă deosebit de greu de realizat. Ea ar presupune posibilitatea ca fiecare să utilizeze în mod deplin mijloacele sale, ceea ce în fapt este aproape imposibil. Să încercăm să vedem de ce :

„A fi cultivat, cum spune P.H. Chombart de Lauwe, înseamnă pentru un individ a reuși o sinteză originală a însușirilor naturale, a cunoștințelor deosebite, a diferitelor modele căpătate de la diferite grupuri cu care a fost în contact... a deveni conștient de aspirațiile sale și a utiliza experiența sa anterioară pentru a le realiza cât mai bine... a potrivi actele cu sistemele de reprezentări și de valori de care este legat... a participa activ la decizia colectivă a grupurilor și a societăților în care trăiește”¹. Participarea la deciziile grupului implică posibilitatea opțiunii personale. În societate însă nici o alegere nu poate fi posibilă fără constrângere. Or, tocmai cultura este cea care face omul capabil ca, odată cu acceptarea vieții colective să-și realizeze aspirațiile fără a pierde niciodată din vedere exigențele realității cotidiene și interesele celorlalți². Numai conștientizarea situației și a evoluției poate oferi posibilitatea unei opțiuni conștiente și voluntare care la rândul ei nu poate fi posibilă fără convergența dintre efortul individual și o acțiune socială, reprezentată, mijlocită, aș spune, de serviciile culturale oferite de societate individului, servicii care sînt „datoare” să creeze structuri din ce în ce mai propice unei decizii libere

¹ P.H. Chombart de Lauwe, *Cultura și puterea*, București, Editura politică, 1982, p. 80

² *Idem*, p. 81

în vederea respingerii „dominanței”^{*} care reapare mereu chiar prin intermediul culturii și ducă la distrugerea unei părți a beneficiilor obținute prin progresul cunoașterii, al științei, care servește prea adesea sporirea forței celor puternici. Or, conștientizarea, dinamica culturală și autoeducația sînt elemente de bază în lupta contra „dominanței”. Este foarte important, deci, ca omul să cunoască, să înțeleagă constrîngerile care-i sînt impuse și să decidă, în măsura posibilului, asupra celor pe care le va accepta sau nu.

În fiecare tip de societate cultura corespunde în același timp unui mod de a trăi, de a gândi, de a acționa, unei forme originale de civilizație — caracteristică respectivei societăți — și unei mișcări dialectice de la transformările materiale suportate la schimbările voluntare, mișcare prin care grupul sau individul iau parte activă și constructivă la transformarea civilizației și societății.

În lumea sensibilă, cultura instaurază valcarea printr-o operă, un „lucru” intenționat constituit ca suport al valorii. Opera presupune un agent care să o specifice și voința acestui agent de a face să existe opera pentru o valoare, ca suport al valorii pe care o introduce el însuși în ea.

Sub aspect modern, cultura, în calitatea sa de instaurare, valorizează un lucru pînă la neutru. Aspectul individual al culturii relevă acest lucru ca o alăturare a conștiinței și a voinței la valoare. Cu distincția că instaurarea poate fi operată sau numai contemplată. Instaurarea presupune, pe de o parte, o conștiință prealabilă, pînă la instaurare, și, pe de altă parte o voință tranzitivă care reprezintă cauza imediată a progresului valorii în lume. Contemplatorul nu are decît o conștiință posterioară instaurării — chiar dacă admirația provoacă la el dorința de imitare, ori dacă furia sugerează o activitate iconoclastă. Voința de valoare nu se află imediat în cauză. Cultura se face agentul unității personale. Pentru că personalitatea este inseparabil conștiință și voință: o conștiință fără voință ar fi o abdicare și o voință fără conștiință un automatism, iar o voință și o conștiință acționînd separat, fără acord mutual, ar fi incoerentă. Singurul care poate fi numit responsabil este omul la care conștiința și voința mijlocească laolaltă.

Instaurarea culturii ne oferă întotdeauna această unitate: o conștiință care pune în mișcare o voință, o voință care realizează o conștiință. De aceea, putem spune că opera este ocazia și verificarea personalității. Prin ea, conștiința se deplasează în lume și face ca valorile să trăiască în ea.

Dar în societate, cultura apare ca un factor de unitate, nu atît între diferite dimensiuni ale personalității, cît între personalități. Și pornind de aici, opera culturală ne apare în primul rînd ca o *operă de fidelitate*, pentru că nu există cultură fără tradiție. Chiar și operele cele mai inovatoare, cele mai contestate, mai dezîndăcinate se inserîu într-o „brazdă” spirituală și intenția celui ce operează (declarat sau nu) este aceea de a da tradiției aparent întrerupte o continuitate mai fermă. Și pentru că repetiția nu este semnul valorii, valcarea nu se repetă, ea se reînnoiește. Biologic sau spiritual, valoarea se manifestă în conștiință și în lume (în

* termenul se referă la caracterul „opresiv” al culturii, aspect ce nu ne preocupă în mod deosebit în acest articol.

interiorul și în exteriorul omului) prin adaptare, transformare și noutate. Numai cu acest preț ea își asumă exigența de fidelitate față de semnificația sa eternă și exigența de cucerire a ființei multidimensionale. Or, fidelitatea valorii de astăzi față de valoarea eternă se efectuează în continuitatea temporală : fiecare generație o transmite următoarei, în așa fel încît aceasta păstrează ceea ce a cîștigat și o răspîndește pe o scară largă. Moștenirea operelor este concomitent un act contemplativ al conștiinței care le primește și unul de activare a voinței care trebuie să le amplifice. Astfel că, valoarea spirituală, grație operelor de cultură, trece de la o generație la alta, suscitînd în același timp vocații instauratoare, dornice să facă să progreseze mereu mai departe valoarea. Prin fidelitate, cultura unește între ele generațiile și permite progresul societății. Iată deci că opera culturală este și o operă de *fraternitate*. În măsura în care valoarea rămîne immanentă, conștiințele rămîn străine unele altera, chiar dacă participă la aceeași valoare, chiar dacă fiecare valoare înflorește în ele respectînd același reguli. Atomismul mintal este tribut ar atomismului axiologic. Or, dacă prin operația tehnică oamenii sînt utili unii altora și comunică prin partea lor exterioară, cea mai puțin importantă, prin acțiunea culturală, oamenii stabilesc o legătură simultan esențială și permanentă. Adevărul nu este niciodată adevăr dacă el este adevăr numai pentru mine; frumosul nu este niciodată frumos dacă este frumos doar pentru mine. Valoarea nu-mi este destinată numai mie, ea ne aparține „nouă”. De aici, necontenită încercare a oamenilor de a-i determina pe alții să participe la universul lor axiologic. Oricît de mizantrop ar fi, artistul nu acționează pentru a se exprima doar în fața lui însuși ci pentru a împărtăși — fie doar unui singur suflet înrudit — viziunea sa asupra frumosului. Oricît de mare ar fi izolarea sa interioară, savantul nu face descoperiri pentru propria-i plăcere ci pentru a comunica altora descoperirile sale. Oricît de mare ar fi atașamentul său față de solitudine, înțeleptul nu-și clădește progresul interior pentru propria-i fericire ci pentru convertirea discipolilor săi — actuali sau virtuali. Chiar și cei care-i urăsc pe oameni, caută semeni pe care să-i învețe să urască, dovedind prin aceasta în ce măsură axiologică este lumea comunicării. Astfel că, prin cultură nu cunoște doar opera ei și pe autorul operei, nu numai valoarea ei și pe cel care a instaurat valoarea. Opera de artă nu este doar revelația frumosului, ci „punctul de contact al tuturor iubitorilor frumosului”. Prin fraternitate, cultura unește între ele conștiințele aceleiași generații, le face să iasă din însingurare, să se împărtășească împreună *valorii*. În acest sens, opera culturală este și un *apel*, o chemare adresată oamenilor pentru a depăși constrîngerile spațiului și timpului întru căutarea unității de spirit, întru depășirea diferențelor individuale și accidentale și accederea la universal și esențial.

Cultura evoluează rămînînd în același timp fidelă : ansamblul operelor care nu pare îndeajuns de fidel valorii eterne, suscită un nou efort de instaurare prin care indivizii încearcă să dea operelor o valoare îmbogățită, altfel spus să găsească forme „desăvirșite” ale fidelității. Apelul culturii este „invitația adresată unei societăți prezente de a nu se mulțumi cu prezentul și de a găsi deja în el — în valoarea sa și în insuficiența valoare — germenele instaurării viitorului. Iată cum, cultura devine „o ocazie a timpului”. Și nu atît a timpului interior, care jalonează destinul individual, ci a „timpului colectiv”, a timpului concertat numit „timp

social” în care opera, relevanță a valorii, pentru toate conștiințele, suscită în ele, în același timp, același jalon. Oamenii care comunică în cadrul aceleiași culturi sînt contemporani unii celorlalți. Ei sînt conștienți că oamenii altor culturi sînt mai avansați sau rămași în urmă față de ei, cu toate că se află în același prezent al duratei, deoarece parcung timpul pe drumuri paralele. Această estimare se sprijină pe diferențele dintre jaloane — care sînt reprezentate prin opere — din punct de vedere al calității, intensității, densității, pozitivității. Desigur că, diversitatea criteriilor împiedică constituirea unei măsuri clare a culturilor, măsură care să permită situarea lor într-un timp ideal comun tuturor. Și observația este valabilă și pentru indivizi, astfel că trebuie recunoscut faptul că pentru o societate, cultura constituie un timp comun, care participă în mare măsură, dealtfel, la construcția și reconstrucția timpului individual. Dar certitudinea, relevată de istoria trecută și prezentă a omului, conform căreia pretutindeni unde o găsim cultura este atinsă de maladii mai mult sau mai puțin grave care o împiedică să-și îndeplinească misiunea, dovedește că de fapt, cultura nu are virtuți proprii ci este un *act al persoanei*, fără de care ar fi nimic. Și dacă rolul culturii este acela de a transforma lumea, acest lucru se va face prin efortul indivizilor, prin opțiunile și renunțările lor.

Timpul colectiv, timpul social, cultura nu trebuie să devină o „cușcă”, o temniță (chiar dacă uneori pentru o perioadă e posibil acest lucru) din care omul să considere că nu poate fi eliberat decît prin „îndurare și noroc”. Pentru că, așa cum spunea Hipocrate, „Viața este scurtă, arta durează, prilejurile sînt neașteptate, cunoașterea imperfectă, iar judecata dificilă”.

Orice cultură, din orice gîndire și orice ideologie care a depășit stadiul tatonării, se caracterizează printr-o valorificare inegală a trecutului, a prezentului și a viitorului.

Valorificarea trecutului sau viitorului se face ca și cînd ar fi vorba de un peisaj : se stabilesc itinerariile familiare, „pădurile” pe care le evităm sau le explorăm, locurile de întîlnire. Ea reprezintă originea cooperării și a conflictului și depinde esențial de relația cultură-politică, relație care determină afirmarea sau infirmarea omului, manifestarea originalității și potențarea capacității de a produce noi forme de organizare a relațiilor cu semenii săi sau transformarea omului într-o inimă rotită în complexul ansamblului social. Elementul de echilibru sau dezechilibru, în această ordine de idei îl constituie deci cultura politică, ce nu poate fi rodul unor experiențe limitate ca semnificație socială ci al educației fundamentale care sintetizează liniile de forță ale culturii umane ca ansamblu. Pentru că, în sensul ei cel mai general, de „memorie a lumii”, cultura este, așa cum spuneam, în același timp un ansamblu de elemente cognitive spirituale și materiale dar și un tip de comportament specific. Iar cultura politică a unei națiuni este determinată de nivelul cultural al societății și de nivelul cultural al indivizilor care o compun.

Descifrarea culturii politice se bazează pe înțelegerea naturii valorilor pe care ea se sprijină, valori care exprimă calități, aspirații și idealuri precizate la nivel individual, dar cu semnificație comunitară sau general-umană și oferă încrederea că munca și creația nu sînt irosite, nu sînt stră-

danii în van pe care orice clătinare a timpului social le poate risipi. Existența unor valori spirituale consacrate face să crească speranța în durabilitatea organizării sociale, în echilibrul necesar vieții pașnice și acumulării de bunuri materiale și spirituale.

Avîndu-se în vedere toate cele spuse, apare clar cît de importante sînt pentru societate serviciile culturale, acele mijloace prin care societatea oferă posibilitatea satisfacerii nevoilor spirituale, trebuințelor culturale ale membrilor săi; acel domeniu al „serviciilor pentru populație” care transmit cultură, valori, provocînd gîndirea, creația.

Prin serviciile culturale, se sintetizează achizițiile unui popor, ale umanității întregi și se transmit membrilor unei anumite societăți, pentru a le oferi șansa de a nu-și pierde timpul să redescopere ceea ce s-a descoperit demult ci de a cunoaște aceste descoperiri, de a le înțelege, a găsi noi semnificații, de a se întîlni cu rodnicia gîndirii și simțirii înaintașilor, dar și a contemporanilor și a încerca să le îmbogățească, să găsească noi soluții pentru noile întrebări, pentru noile nevoi născute din soluțiile, din răspunsurile date nevoilor vechi, pentru a crea simboluri necesare și semnificative care la rîndul lor să constituie alte puncte de pornire pentru cei care vor veni în urma lor.

Pentru a progresa, societatea are nevoie de oameni înștruiți capabili să înlătore inerția, anhilozarea structurilor sale. Și aceasta presupune cheltuieli pentru pregătirea profesională de bază și pentru asigurarea unei culturi generale fără de care în epoca modernă individul nu mai poate fi productiv.

Format într-o societate, subiectul poate să contribuie la schimbarea ei; dialectica subiect-obiect este un element esențial în schimbarea lumii, a societăților. Întreaga elaborare culturală înțelege că un ansamblu de procese interdependente stă mărturie pentru aceasta. În cadrul societății, individul marcat de „ereditatea socială”, de cultură în general, se socializează din ce în ce mai mult, devine persoană și personalitate. Raportul dintre aspirațiile lui personale și cele care se manifestă în grupurile cărora el aparține și în societatea globală sînt deosebit de complexe. Asupra individului acționează „presiuni”, „atracții” care limitează sau extind aspirațiile sale. Comportamentul lui este influențat în grade diferite în funcție de regulile, convențiile, normele imposibil de depășit care „supun”, care controlează, ordonează mediile cărora individul aparține. Nu aspirațiile personale vor avea, astfel întotdeauna întîietate ci adesea cele impuse din exterior, pseudo-aspirațiile, rezultate ale manipulării sociale. Mulți autori au crezut că „educîndu-se”, „adaptîndu-se”, „socializîndu-se”, individul se descoperă pe sine. Or, o întregă serie de cercetări au arătat că societatea tinde să se reproducă prin educație și prin socializarea individului în cadrul instituțiilor orientate de grupurile dominante în sensul care le este favorabil, să formeze omul (copilul) ca un agent al reproducției structurilor existente. Strada, afișul, cartea, mijloacele de comunicare în masă dar și familia, profesorul ori preotul contribuie la această orientare conservatoare. În același timp însă prin îmbogățirea cunoașterii, oamenii pot să dispună de mijloace din ce în ce mai eficiente pentru orientarea propriei lor evoluții. Și totuși, dacă științe ca medicina și biologia oferă omului șansa de a-și prelungi viața este mult mai complicat pentru științele sociale în general să orienteze acțiunea umană în sensul împlinirii aspirațiilor

tuturor grupurilor sociale, tuturor mediilor sociale, fiecărui individ. „Umanismele” de tot felul s-au dovedit falimentare în acest sens. Va fi oare omul capabil azi să ofere o „mare reinnoire”? În nici un caz în afara cunoașterii, în afara culturii. Numai cunoașterea, cultura îi justifică omului dreptul la căutare, la libertate și de aceea toate achizițiile, toate experiențele culturale ale omenirii trebuie să-i stea la îndemână, trebuie să-i fie „puse la dispoziție” de către societate. Ba mai mult, dacă omul prin cunoaștere, prin cultură „și-a construit propria sa cușcă”¹ trebuie să i se ofere șansa să rupă barele cuștii sau să-i deschidă ușa, să descopere alte lumi, care, desigur, pot fi alte capcane, altă cușcă...

Dar, dacă așa cum spunea Camus „libertatea este dreptul de a gândi”, trebuie să recunoaștem că acest drept nu-l poate lua nimeni fără asentimentul individului.

Avind în vedere toate acestea, serviciile culturale, care urmăresc în primul rind pregătirea intelectuală, formarea membrilor unei societăți în spiritul unor valori, norme, principii apărute de om și de societate în general, conțin o problematică deosebit de complexă și trebuie tratate în termeni de complexitate specifici. Ele pretind o strategie globală, flexibilă, anticipativă. Avertismentul complexității îi privește pe cei doritori „să ofere” servicii culturale, cărora trebuie să le fie clare finalitățile activității lor, îi privește pe organizatorii care trebuie să evite proinovarea birocratismului și simplismului.

Putem vorbi și de un avertisment al subtilității (care i-ar privi pe toți cei implicați în activități de servicii culturale) avind în vedere că această activitate constituie un efort de modelare și automodelare a spiritelor și cooperarea dintre toți participanții la activitate. Cooperarea dintre cei care oferă și cei care primesc presupune prospețime intelectuală dar și suflatească, încredere în viitor, adeziune la valori și trăirea valorilor. Nivelul cultural — axiologie al vieții sociale este nemijlocit legat de calitatea serviciilor culturale. Și aici intră în joc timpul consacrat de populația unei țări culturii, vieții familiale, turismului, sportului, timp care poate fi „cîștigat” doar oferind oamenilor condiții materiale necesare economisirii timpului. Și încrederea în eficiența investițiilor făcute în cultură, în educație (prin cultură) trebuie să devină un mod de a trata și a rezolva problemele investițiilor culturale, a serviciilor culturale în general.

Pe de altă parte, este cert, în viitor dialogul și schimbarea între culturi și între națiuni se vor intensifica (mesianismul, misionarismul cultural sînt demult în declin). Într-o Europă unită, „integrată” și pașnică statele vor coopera și se vor afirma în spiritul respectului reciproc și al egalității. Dar egalitatea nu este un lucru dat ci un statut care se dobîndește, se clădește și se apără cu mijloacele culturii și educației. Prin funcțiile sociale care le revin, serviciile culturale vor juca un rol din ce în ce mai important în afirmarea specificității națiunilor și în inserierea lor cu succes în competiția culturală, economică și științifico-tehnică a timpului prezent și viitor.

Un aspect deosebit de important care trebuie avut în vedere este faptul că sporirea interesului pentru valorile spirituale este din ce în ce mai legat de acela al interesului pentru valorile morale. Acest lucru poate părea oarecum paradoxal, avind în vedere că, așa cum se știe, codurile

¹ Edward T. Hall, *An-de là de la culture*, Paris, Edition du Seuil, 1979, p. 11.

morale variază nu numai de la țară la țară ci și în aceeași țară de la o generație la alta, de la o comunitate sau categorie la alta. Astfel că ne putem întreba dacă e posibil să vorbim de o creștere a interesului pentru valorile morale sau de sporirea complexității domeniului, de conflicte între generații sau de o abordare a valorilor tradiționale înainte ca un sistem axiologic să fi fost construit și acceptat. Și problema se poate și chiar se pune cu acuitate, în societatea românească a acestui timp în care aveam de-a face, fără îndoială, cu o eriză de autoritate, eriză de valori, eriză de societate, disfuncții care se cer cât mai urgent remediate.

Serviciile culturale pot avea un rol important în această remediere, cu atât mai mult cu cât trebuie să fim de acord că „noțiunea” însăși de societate în evoluție, în eriză de creștere sau în mutație explică și justifică „peripețiile” axiologice care o caracterizează. Pe de o parte nu sînt posibile schimbări materiale importante care să nu aibă, în cazul cînd sînt durabile, repercusiuni de ordin psihologic, moral și spiritual. Pe de altă parte eriza de conștiință colectivă asupra transformărilor în curs provoacă, de regulă, o serie de reacții contradictorii. Pentru aceste motive în loc să stăruim în descrierea unei presupuse eclipse a reflexiunii morale... sau să anunțăm pur și simplu dispariția unei astfel de reflexiuni devenite imposibilă în zilele noastre, este preferabil să analizăm ceea ce este în curs de schimbare în modul nostru de a ne situa, ca individualități și colectivități, în raport cu problematica de ordin etic. Fără îndoială, elementul relevant al existenței noastre pare a fi „eriza de conștiință asupra complexității”¹. Or, trebuie să fim de acord cu faptul că dialogul dintre adulți și tineri, și cel dintre ofertanți și primitori nu este coerent. Că „tineretul afișează uneori o anumită ușurință în tratarea situațiilor complexe sau a tradițiilor; că nu există întotdeauna simetrie între dorința lui de independență și simțul de răspundere sau calitatea experienței de viață; că dorința de a trăi experiențe inedite îi poate duce în situații grele pe cei fără stăpînire; că entuziasmul sau naivitatea îi expun pe unii tineri proceselor de manipulare” chiar dacă „ceea ce resping tinerii nu sînt valorile tradiționale cum sînt sinceritatea, onestitatea, modestia, generozitatea etc. —, care au traversat secole valorificîndu-se în situații foarte diferite — ci ipocrizia, ruptura dintre planul verbal, care anunță și afișează astfel de valori și planul acțiunii care le ignoră”².

În consecință, un conținut pertinent al serviciilor culturale trebuie să aibă în vedere o serie de surse deosebit de complexe care se cer analizate cu competență pentru a putea influența benefic viitorul culturii și civilizației națiunii noastre :

— evoluția științelor sociale și umane și rolul lor sporit în cultivarea atitudinilor (responsabilitate, solidaritate, patriotism etc.) și a capacităților (spirit critic, autonomia intelectuală sau capacitatea de autoînvățare, inventivitatea etc.); toate acestea influențînd importanța în creștere a unui umanism nou specific epocii noastre (înțeles ca depășire a celor patru tipuri de umanism analizate de Chombart de Lauwe: „umanism tehnologic,

¹ *Problems of Teaching Moral Values in a Changing Society*, in *International Review of Education*, No. 2/1980, p. 124—125.

² George Văideanu, *Educația la frontiera dintre milenii*, București, Editura politică, 1988, p. 99—100.

cratic”, „umanism idealist”, „umanism naturist” și „umanism științific” și considerate iluzii care corespund unor aspirații care se exprimă într-un mod inadecvat) umanism care situează omul în centrul dezvoltării, subliniind importanța vieții spirituale și a educației în spiritul și pentru valori.

— evoluția culturii și artei : procese de democratizare, forme inedite de participare, noi curente, nevoia întăririi spiritului critic și a gustului estetic în scopul prevenirii efectelor negative ale mercantilismului și ale anumitor mode care pot acapara o parte a tineretului mai ales ;

— evoluția științelor exacte : mutații și revoluții epistemologice, transferuri metodologice și interdisciplinare, discipline de graniță și combinații inedite de discipline, accelerarea ritmului dezvoltării, generalizarea folosirii informaticii și a ordinaoarelor în diferitele domenii de cercetare ;

— evoluția lumii muncii și mutațiile declanșate de impactul informaticii asupra profesiunilor ;

— importanța crescândă a mijloacelor de informare în masă și a comunicării, sporirea considerabilă a volumului informației acumulate și necesitatea crescândă a unor noi sinteze culturale și civilizatorii.

Fără a avea în vedere cel puțin aceste surse nu putem vorbi de calitate, în ce privește serviciile culturale, atât de necesară în societatea românească actuală.

Este cert că resursa majoră a oricărei societăți este omul. Și valorificarea la maximum a acestei resurse fără egal este nemijlocit legată de posibilitatea lui de a înfrumuseța viața, valoarea de a merita să fie trăită. Cu alte cuvinte, un rol dominant revine „calității vieții” despre care nu putem vorbi în afara culturii, în afara „calității serviciilor culturale” care pun sau cel puțin ar trebui să pună la dispoziția omului resursele experienței culturale conservate de omenire, care oferă sau cel puțin ar trebui să ofere omului posibilitatea de a-și cunoaște propria cultură (națională și universală) ca premisă pentru creația proprie. Astfel, conștientizarea realităților, recunoașterea și înțelegerea greșelilor vor da posibilitatea evitării lor și găsirii unor soluții adecvate epocii actuale. Noi sinteze se prefigurează. Curajul și înțelepciunea omului îmbinate cu o cunoaștere profundă a întregului patrimoniu de gândire a umanității le vor oferi fără îndoială. Cu atât mai mult cu cât, pentru un ochi atent, marcat de istoria frământată a neamului românesc, în România de azi se dezvăluie „din nou și în sfârșit” posibilitatea unei sinteze : „din nou” — pentru că tendința către sinteză apare ca un „un semn al vremurilor” încă în perioada dintre cele două războaie, când Mircea Eliade vorbea de „cea dintâi generație torturată de imperativul sintezei” — afirmând că viața „de bric-à-brac în care se complac aproape toți modernii nu prea merită să fie trăită, cind știm că e la îndemina noastră o viață nouă, a unui om nou, care așteaptă în fiecare dintre noi” — , și „în sfârșit” — pentru că după o experiență de genul celei oferite de societatea românească a ultimei jumătăți de secol, venită peste experiența celor aproape două milenii de existență a poporului român, este acum vremea unei noi și cu adevărat umaniste sinteze, care ar putea înstăpini în drepturile sale, prin intermediul efectelor culturale, un popor mult prea umilit și mult prea ignorat, nu numai în ultimii 50 de ani ci de-a lungul atitor secole.